

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยสภาวะของสังคมศาสนาและศีลธรรมกำลังเสื่อมถอย สังคมไม่มีความสุขร่มเย็น เพราะมนุษย์ในสังคมมักจะมีความเห็นแก่ตัวโดยไม่ได้คำนึงถึงศีลธรรมในสังคม ผู้คนกำลังปฏิเสธหลักศีลธรรมของศาสนา^๑ ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมส่วนหนึ่งเกิดจากการถือโทษโกรธเคืองอาฆาตกัน จนถึงขนาดนำไปสู่การฟ้องร้อง การทำร้ายกันทั้งทางกาย วาจา อาวุธจนสังคมเกิดความไม่สงบสุข ความก้าวร้าวแม้จะเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมนุษย์ แต่อหิงสาหรือการไม่ใช้ความรุนแรงก็ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นความรู้สึกรู้สีกของความเมตตาและความรู้สึกรู้สีกของการเป็นห่วงเป็นใยกัน^๒ พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่ให้เว้นจากการเบียดเบียนกันโดยสิ้นเชิง ถึงขั้นที่ว่าไม่มีการเจตนาฆ่าที่จะนำไปใช้อ้างในการรุกรานทำร้ายกัน

คำว่า ทาน แปลว่า การให้ การให้นี้มีอยู่ ๒ อย่างด้วยกัน ประการแรกให้สรรพสิ่งของต่าง ๆ อย่างนี้เรียกว่า อามิสทาน ประการที่สอง ธรรมทาน คือการบอกธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธองค์ การให้ธรรมทานจะเกิดปัญญา ธรรมทานอีกส่วนหนึ่ง คือ การให้อภัย จัดว่าเป็นทานที่ไม่ต้องลงทุน เป็นปรมัตถทาน การให้ทานทั้งหลายเป็นปัจจัยไปสู่สวรรค์ การบำเพ็ญอภัยทาน เป็นการบำเพ็ญเมตตาการุณาธรรม ให้ความไม่มีภัยแก่สัตว์ทั้งหลาย ทั้งสัตว์บก สัตว์บิน และสัตว์น้ำ^๓

^๑ จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, ศาสนา ชีวิต และสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๑.

^๒ สุรพศ ทวีศักดิ์, “อภัยวิธีตามทัศนะของพระพุทธศาสนา”, ว. พุทธศาสนศึกษา, ปีที่ ๑๔, ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๐) : ๒๓.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), อังนใน อภัยทาน : การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันสันติธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๖๘ – ๗๘.

การให้อภัย เป็นสิ่งที่ให้กันได้ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ ความไม่เอามาตองเวอร์อย่างนี้เรียกว่า “อภัยทาน”^๔ อภัยทานตามหลักพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทจัดว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญอันหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้หรืออภัยหนึ่งคือทานนั่นเอง มีคนใดก็ตามที่ทำให้เราขุ่นเคืองทำให้เราไม่พอใจไม่ว่ากรณีใดก็ตาม ถ้าเขาคำเรา เราคิดว่าโอกาสสักวันหนึ่งข้างหน้าเราจะค่าตอบ เขาดีเรา เราคิดว่าเราจะดีตอบ แต่โอกาสมันยังไม่มี คิดไว้ในใจว่าเราจะเอาคืนบ้าง อย่างนี้พระพุทธองค์กล่าวว่าเป็น อามาต คือ พยาบาท เป็นไฟเผาผลาญดวงจิตเพราะคนที่เราคิดจะค่า หรือประทุษร้ายก็ดี เขายังไม่ทันรู้ตัว เขามีความสุขคืออยู่ เราคคนที่คิดจะทำเขานั้นแหละตั้งแต่แรกหาความสุขไม่ได้ ไฟแห่งความพยาบาทเข้าเผาผลาญโดยที่เราไม่รู้สีกตัวบางครั้งอาจคิดวางแผนการต่างๆ เพื่อจะทำร้ายเขาโดยไม่ให้ผิดกฎหมาย อารมณ์อย่างนี้เรียกว่าอำนาจโทสะเข้าสิงใจ เป็นโทษแก่ร่างกาย อภัยทานเป็นการพัฒนามาจากภายในใจของผู้ให้ ในขณะที่การให้อภัยทานนั้นให้ได้ยากยิ่งนัก ด้วยไปมีความขัดแย้งกันในเชิงลบ เช่นการทะเลาะวิวาท เพราะการให้อภัยทานนั้น จะต้องใช้ความอดทนต่อการกระทำของผู้หนึ่งผู้ใดที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความไม่พอใจ ความผูกโกรธ ความอาฆาตพยาบาท โดยการไม่ได้ตอบ ไม่ถือโทษโกรธเคืองเป็นลักษณะแห่งการยับยั้ง หักห้ามไม่ให้สัญชาตญาณแห่งอำนาจฝ่ายค่าเข้าครอบงำจิตใจจนเป็นเหตุให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบได้ หรือการล่งละเมิดเบียดเบียนชีวิตใดๆ ทำให้บางครั้ง การให้อภัยทานอาจดูเหมือนการเสียเปรียบ ไม่ได้รับความยุติธรรม และการให้อภัยทานบ่อยครั้ง อาจจะทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่มีการปรับตัวให้ดีขึ้น นั่นอาจเป็นเพียงเหตุผลภายนอก แต่สำหรับเหตุผลภายในซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจนั้นเมื่อให้อภัยแล้ว จิตจะเบาสบาย เป็นอิสระพ้นที่จากความโกรธ ความอาฆาตเค้น

ดังนั้นอภัยทานจึงเป็นพุทธวิธีแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีที่ใช้หลักทาน ศีลและภาวนาหรือหลักศีล สมาธิและปัญญา อภัยทานเป็นมหากุศลและเป็นการสะสมบุญที่ยิ่งใหญ่อย่างแท้จริง การให้ทานเป็นบุญกิริยาวัตถุที่อยู่ในคำสอนพระพุทธศาสนาและเป็นทีกล่าวจนติดปากว่า ทาน ศีล ภาวนา^๕ ทานจึงเป็นวิธีการที่สำคัญมากในการยกคุณภาพของจิตใจให้เป็นผู้ที่รู้จักเสียสละและแบ่งปันให้ผู้อื่นโดยมิได้นึกเสียดาวัตถุทาน มหาเวสสันดรชาดก เป็นตัวอย่างเรื่องหนึ่งในทศชาติ

^๔ พระพุทธทาสภิกขุ, อ้างใน อภัยทาน : การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๓๕ – ๓๖.

^๕ อ.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๖/๒๕๘

ชาดก กล่าวถึงพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ในการบำเพ็ญทานบารมี ก่อนจะทรงอุบัติเป็น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเวสสันดรทรงยึดมั่นในการประกอบทานบารมี ซึ่งทศบารมีของ พระโพธิสัตว์ จะประกอบด้วย ๑) ทาน การให้, การเสียสละ ๒) ศีล การรักษากายวาจาให้อยู่ในหลัก ความประพฤติที่เป็นแบบแผนแห่งภาวะของตน ๓) เนกขัมมะ การออกบวช, การปลีกตัวปลีกใจจาก กาม ๔) ปัญญา ความรอบรู้, ความหยั่งรู้เหตุผล ๕) วิริยะ ความเพียร, ความแก่งัดกล้า ไม่เกรงกลัว อุปสรรค ๖) ขันติ ความอดทน ๗) สัจจะ ความจริง คือ พูดจริง ทำจริง และจริงใจ ๘) อริยฐาน ความตั้ง มั่น, การตัดสินใจเด็ดเดี่ยว ๙) เมตตา ความรักใคร่, ความปรารถนาดี และ ๑๐) อุเบกขา ความวางใจเป็น กลาง ทศบารมีดังกล่าวถ้าจะให้บริบูรณ์มีผลให้บรรลุโพธิญาณได้ท่านว่าต้องบำเพ็ญให้ครบ ๓ ขั้น คือ ๑) บารมี (ระดับสามัญ เช่น ทานบารมี ได้แก่ ให้ทรัพย์สินเงินทอง สมบัตินอกกาย) ๒) อุปบารมี (ระดับรองหรือจนจะสูงสุด เช่น ทานอุปบารมี ได้แก่ การเสียสละอวัยวะเป็นทาน) และ ๓) ปรมัตถ บารมี (ระดับสูง เช่น ทานอุปบารมี ได้แก่ การเสียสละชีวิตเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น)^๖

พระมหากษัตริย์ผู้ครองประเทศไทยนอกจากการบำเพ็ญทศบารมีแล้ว ทรงปกครอง บ้านเมืองให้ร่มเย็นด้วยหลักทศพิธราชธรรมหรือราชธรรม ๑๐ ซึ่งเป็นธรรมสำหรับพระราชาหรือนักปกครองอันประกอบด้วย ๑. ทาน การให้, ๒. ศีล ความปรารถนาดีงาม, ๓. ปริจจาคะ การ บริจาค, ๔. อาชวชะ ความซื่อตรง, ๕. มัททวะ ความอ่อนโยน, ๖. ตปะ ความทรงเดช, ๗. อักโกธะ ความไม่โกรธ, ๘. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน, ๙. ขันติ ความอดทน, และ ๑๐. อวิโรธนะ ความไม่ คลาดธรรมดา^๗

ในอดีตเมื่อมีการลงโทษในทางการปกครองก็มักจะมีปรากฏเห็นเสมอๆว่ามีพระภิกษุ ผู้ใหญ่ในแต่ละยุคสมัยไปขอขมาบาปชีวิตนักโทษประหาร ให้ละเว้นการประหารเพื่อเป็นทาน อภัยทานมีอยู่ ๓ อย่าง อย่างแรก คือ การให้อภัยโทษ ให้ขมาโทษ อย่างที่สอง การไม่เบียดเบียน ไม่ ประทุษร้ายใคร อย่างที่สาม แผ่เมตตาจิตอยู่เป็นปกติ ทุกวัน ทุกคืน ทุกลมหายใจเข้าออก อภัยทาน เป็นการให้ทานที่ไม่ต้องลงทุนด้วยวัตถุแล้วก็เป็นทานสูงสุด พระพุทธเจ้าตรัสว่าใครเป็นผู้มี

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด), หน้า ๒๓๕ – ๒๔๐.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๐ – ๒๔๑.

อภัยทานประจำใจคนนั้นเป็นผู้เข้าถึงปรมัตถบารมีแล้ว คำว่า ปรมัตถบารมีนี้เป็นบารมีสูงสุดเป็นบารมีที่จะทำให้เข้าถึงซึ่งพระนิพพาน

พระวินัยเป็นบทบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดขึ้นเป็นเครื่องควบคุมพระสงฆ์ให้สำรวม กาย วาจา และใจ เพื่อให้พระสงฆ์สามารถดำรงความเป็นผู้ทรงศีลอันเป็นผลให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติธรรมโดยง่าย และน้อมนำให้ฆราวาสเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ในการปฏิบัติธรรมตาม ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นธรรมทายาท มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพุทธธรรมอย่างเคร่งครัดเพื่อสืบทอดมรดก คือ ธรรมะ พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องอาศัยพระวินัยเป็นแนวทางและปฏิบัติตามให้เคร่งครัดจริงยิ่งมากกว่าการถือศีลของฆราวาส มิฉะนั้นก็ไม่สามารถสร้างความเลื่อมใสศรัทธาในหมู่ฆราวาสและประสบอุปสรรคในการสืบทอดพระศาสนา พระวินัยไม่เพียงแต่ช่วยให้พระสงฆ์ดำรงอยู่ได้ในสังคมเท่านั้น แต่ยังปกป้องคุ้มครองสถาบันสงฆ์ให้เผยแพร่พระพุทธศาสนาได้ตลอดไป^๔

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยสิกขาบทใด ๆ ขึ้นใช้ ก็ต่อเมื่อมีการกระทำผิดหรือการกระทำที่ไม่สมควรเกิดขึ้นซึ่งเป็นที่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนแก่คณะสงฆ์จนโจษขานแล้วก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ ทรงไต่สวนเมื่อได้รับความจริงแล้วก็จะทรงกระทำ “ธรรมมิกถา” ขึ้นเพื่อแยกแยะเหตุผลให้เห็นถูกผิดชัดชัด แล้วจึงทรงบัญญัติพระวินัยสิกขาบทนั้น ๆ ขึ้นเรียกว่า “พระปฐมบัญญัติ” โดยจะไม่ลงโทษภิกษุที่เป็นต้นเหตุแห่งปฐมบัญญัติ ในพระวินัยปิฎกท่านได้บัญญัติเกี่ยวกับลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษ (อาบัติ) ประการแรก จะต้องมิให้พระวินัยบัญญัติไว้ก่อนว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและต้องรับโทษ ประการต่อมาให้พิจารณาถึงการกระทำในการพิจารณาถึงการกระทำ ท่านให้แยกสมุฏฐานของกรรมหรือการกระทำออกเป็น ๔ ทางคือ การกระทำที่เกิดทางกายโดยลำพัง การกระทำที่เกิดจากวาจาโดยลำพัง การกระทำที่เกิดจากทางกายกับจิตและการกระทำที่เกิดทางวาจาด้วยจิต การกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องอาบัติหารวมทั้งการกระทำโดยตรงและการกระทำโดยอ้อมการลงมือกระทำเองและใช้ให้ผู้อื่นกระทำ ซึ่งลักษณะอาการกระทำดังกล่าวนี้ถ้าจะให้เข้าใจง่าย โดยยกองค์ประกอบของการกระทำภายนอกและองค์ประกอบของการกระทำภายใน องค์ประกอบภายนอกของการกระทำ แต่

^๔ ภทิพร สิริกาญจน, “พระวินัยจำเป็นต่อพระสงฆ์เพียงใด”, ว.พ.ส.อ., ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑๗๕ (กันยายน – ตุลาคม ๒๕๓๕) : ๗ – ๑๒.

ละสิกขาบทของพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้จะประกอบด้วยองค์ประกอบภายนอกของความผิดคือ ภิกษุผู้ลงมือกระทำ อาการที่ลงมือกระทำและวัตถุแห่งการกระทำหรือที่เรียกว่า “วัตถุแห่งอาบัติ” องค์ประกอบภายในของความผิดท่านได้แยกเป็น “สจิตตกะ” กับ “อจิตตกะ” สจิตตกะ หมายถึง การกระทำที่มีจิตเจือ จงใจกระทำเทียบได้กับ “เจตนา” ส่วนอจิตตกะ หมายถึงการกระทำที่ไม่มีจิตเจือ ไม่จงใจ เทียบได้กับ “ไม่เจตนา” เมื่อพิจารณาว่าการกระทำนั้นครบองค์ประกอบทั้งภายนอกและภายในของความผิดแล้วผู้กระทำก็ต้องรับโทษต้องอาบัติตามที่พระวินัยบัญญัติ

ความผิดและโทษในพระวินัย แบ่งความผิดและโทษออกเป็นแต่ละลักษณะอย่างชัดเจน โดยแบ่งว่าความผิดลักษณะใดจะต้องอาบัติ (โทษ) สถานใด อาบัติหรือโทษแบ่งได้ ๓ ระดับคือ ๑) โทษสถานหนักที่สุดในพระวินัย คือ ปาราชิก หากภิกษุใดต้องโทษปาราชิก ต้องพ้นจากการเป็นภิกษุเท่ากับขาดจากการเป็นภิกษุโดยทันที ไม่สามารถอุปสมบทใหม่ได้อีกแล้ว ๒) โทษสถานกลาง คือ สังฆาติเสสในพระวินัยภิกษุที่ต้องอาบัติสังฆาติเสสจะต้องถูกแยกตัวออกไปจากหมู่สงฆ์ เพื่อไปอยู่กรรมประพฤติกวัตร ทรมาณตนเอง ห้ามคบค้าสมาคมกับภิกษุอื่น ไม่ให้มีสามเณรอุปฐาก ฯลฯ เป็นเวลานาน ๖ วัน ๖ คืนและในระหว่างนี้จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในพระวินัยจึงจะพ้นโทษได้และ ๓) โทษสถานเบาในพระวินัยในความผิด ๕ อย่าง คือ ฤคัลลัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏและทูปภาสิต เป็นการลงโทษในลักษณะของการสารภาพผิดหรือเปิดเผยความผิดของตนเองต่อหน้าภิกษุอื่นก็พ้นโทษได้^๕

ด้วยเหตุผลที่กล่าวนี้จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการอภัยทาน ทั้งแง่ของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและการลงโทษตามพระวินัยที่ควบคุมให้พระภิกษุอยู่ร่วมกันโดยไม่มีความขัดแย้งกันในเรื่องการละเมิดพระธรรมวินัยและเป็นบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกันของหมู่สงฆ์ รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหา การระงับโทษตามพระวินัยในมิติต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตประจำวันของสังคม

^๕ อำนวย ชัยโยธา, “กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ”, รายงานการวิจัย, (สงขลา : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะวิชามนุษยศาสตร์วิทยาลัยครูสงขลา ๒๕๓๑), หน้า ๒๐๑ – ๒๐๓.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการอภัยโทษในพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักธรรมและพระวินัยกับการอภัยโทษ
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์การอภัยโทษในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและพระวินัยกับการอภัยโทษ ตามหลักพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกโดยใช้บรรณานุกรมและแนวคิดของบรรณานุกรมผู้ทรงภูมิปัญญาที่แตกฉานในพระธรรมและคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น หลักธรรมและพระวินัย กระบวนการพิจารณาโทษทางพระวินัยนำเสนอในเชิงประวัติศาสตร์

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

อภัยโทษ หมายถึง การระงับโทษ การยกโทษให้

อภัยทาน หมายถึง การให้ความไม่มีภัย ให้ความปลอดภัย

พระราชทานอภัยโทษ หมายถึง การพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์แก่ผู้ต้องโทษ ให้ได้รับการปล่อยตัวหรือลดโทษแล้วแต่กรณี ทั้งเป็นไปในรูปของการพระราชทานอภัยโทษเป็นการเฉพาะรายแก่ผู้ต้องโทษที่ได้ยื่นเรื่องราวกฎเกล้าถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษขึ้นมา และในรูปของการขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปโดยรัฐบาล (คณะรัฐมนตรี) เป็นผู้เสนอให้มีการพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาส หรือวาระที่สำคัญเกี่ยวกับองค์พระมหากษัตริย์และบ้านเมืองโดยกำหนดเป็นพระราชกฤษฎีกา

อโหสิกรรม หมายถึง กรรมเลิกให้ผล ไม่มีผลอีกได้แก่กรรมทั้งที่เป็นกุศลและอกุศลที่เลิกให้ผล เหมือนพืชที่หมดอายุ เพาะปลูกไม่ขึ้นอีก

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ กษิรา เทียนส่องใจ^{๑๑} ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์อภัยทานเพื่อจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน ผลของการศึกษา มีดังต่อไปนี้

๑. อภัยทาน มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกว่า เป็นมहाทาน มีความหมายว่า การให้ ความไม่มีภัย การพัฒนาอภัยทานเริ่มที่สมาธิคุณและสมาธิสังกัปปะ ซึ่งเป็นหลักพื้นฐาน เพื่อให้เกิดอภัยทานที่ประกอบไปด้วยเมตตาธรรม ขันติธรรม และศีล ๕ สำหรับกรอบแนวทางการปฏิบัติของอภัยทาน คือ พรหมวิหารธรรม สาราณียธรรม และสังคหวัตถุ ๔ โดยวิธีการปฏิบัตินั้น แบ่งออกเป็น อภัยทานทางใจ อภัยทานทางวาจา และอภัยทานทางกาย

๒. อภัยทานเป็นพุทธสันติวิธี ที่ใช้นำมาเป็นรูปแบบสำหรับจัดการปัญหาความขัดแย้ง อภัยทานทางใจนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาให้มีความอดทน มีความเมตตา ไม่อาฆาตพยาบาทโกรธแค้น อภัยทานทางวาจา คือ การพูดที่ยึดหลักสมาธิวาจา และการกล่าวคำว่า “ขอโทษ” สำหรับอภัยทานทางกายคือ การแสดงพฤติกรรมเคารพ และให้เกียรติในศักดิ์ศรีความคน

๑.๕.๒ คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๑๒} ได้แต่งหนังสือพระวินัยปิฎกสรุปความได้ว่า ภายหลังจากที่มีภิกษุประพฤติดีเสียหายเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทเล็กน้อยต่างๆที่เป็นประเภทลหุกาบัติ (อาบัติเบา) อาทิเช่น นิสสัคคียปาจิตติย ปาฏิเทสนิยะไว้ ยังไม่ทรงบัญญัติสิกขาบทประเภทครุกาบัติ (อาบัติหนัก) อันได้แก่ปาราชิกและสังฆาทิเสส พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงบัญญัติปฐมปาราชิกบทที่ ๑ ห้ามภิกษุเสพเมถุน โดยปรารภเหตุการณ์มัวหมองในคณะสงฆ์อันเนื่องมาจากการที่พระสุทินเสพเมถุนกับอดีตภรรยาที่ปามหาวันกรุงเวสาลี นับเป็นครั้งแรกที่ทรงบัญญัติสิกขาบทประเภทครุกาบัติ และทรงบัญญัติเรื่อยมาทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ไม่ดีงามเกี่ยวกับครุกาบัติขึ้นในคณะสงฆ์

^{๑๑} กษิรา เทียนส่องใจ, “การศึกษาวิเคราะห์อภัยทานเพื่อจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓-๕.

^{๑๒} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓ – ๕.

ในการบัญญัติสิกขาบทแต่ละครั้ง มีขั้นตอนดังนี้ คือ หนึ่ง มีภิกษุประพจน์ไม่สมควรแก่สมณภาวะ ชาวบ้านคำหนิติเตียน สอง พระพุทธเจ้าตรัสสั่งให้ประชุมสงฆ์ ตรัสสอบสวนท่ามกลางสงฆ์ เมื่อภิกษุยอมรับสารภาพ ทรงชี้โทษแห่งการประพจน์เช่นนั้น และตรัสบอกอานิสงฆ์แห่งความสำรวมระวัง แล้วจึงทรงบัญญัติห้ามมิให้ภิกษุทำอย่างนั้นอีกต่อไป ซึ่งมีนัยยะดังเสนอไว้ในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ อาบัติ ๗ ประการ จำแนกตามประเภทและการแก้ไข

ชื่ออาบัติ	ประเภทหนัก – เบา	ประเภทแก้ไขได้ – ไม่ได้
ปาราชิก	ครุกาบัติ (หนัก)	อเตกัจฉาบัติ (แก้ไขไม่ได้)
สังฆาทิเสส	ครุกาบัติ (หนัก)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)
อุตถัจฉัย	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)
ปาจิตติย	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)
ปาฏิเทสนียะ	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)
ทุกกฏ	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)
ทุพภาษิต	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)

ในตอนปลายพุทธกาล ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระองค์ไม่ได้ทรงแต่งตั้งผู้ใดเป็นศาสดาแทนพระองค์ แต่ทรงประทานพุทธพจน์ที่เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของพระองค์ไว้ว่า โย โว อานนุท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสโต ปญฺญตุโต โส โว มมจฺเจเนน สตุลา.^{๑๒} อานนท์ ธรรมและวินัยใดที่ตถาคตแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลายธรรมและวินัยนั้น จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลายเมื่อเราล่วงลับไปแล้ว

เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วพระอรหันต์สาวกทั้งหลายได้ประชุมกันรวบรวมพระธรรมวินัยจัดเป็นหมวดหมู่ เรียกว่า สังคายนา ในการสังคายนาแต่ละครั้งแม้ปรารภเหตุต่างกัน แต่ก็มิวัตถุประสงค์หลักเดียวกัน คือ รวบรวมธรรมวินัยเป็นหมวดหมู่ และพัฒนาการธรรมวินัยสู่การจัดแบ่งเป็น “ปิฎก” ได้ ๓ ปิฎก คือ ธรรม แยกเป็นชุดคัมภีร์ปิฎกกับอภิธรรมปิฎก ส่วนวินัย ก็คงเป็นวินัยปิฎก

^{๑๒} ที.มหา. ๑๐/๑๔๑/๑๗๘.

การสืบทอดพระธรรมคำสั่งสอนทำโดยวิธีมุขปาฐะ คือ แบ่งหน้าที่ท่องจำสืบทอดกันมาอย่างเป็นระบบ อันเนื่องมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้ามีมากเกินไปเกินความสามารถที่บุคคลคนเดียวจะจดจำได้ครบถ้วน ผู้เชี่ยวชาญพระวินัยก็ท่องจำวินัย เรียกว่าวินัยธรส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านพระสูตรหรืออภิธรรมก็ท่องจำพระสูตรหรืออภิธรรมเรียกว่าธัมมธรรมาภายหลังได้มีการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรในพุทธศตวรรษที่ ๕ ในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเมื่อภัยประเทศศรีลังกา ต่อมาปวิวรรตเป็นอักษรของประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา รวมถึงประเทศไทยด้วย

๑.๕.๓ ประทีป อ่าววิจิตรกุล^{๑๓} ได้เขียนบทความเรื่อง อำนาจฟ้องคดีของพระภิกษุ สรุปได้ว่า มีกฎหมายเก่าเกี่ยวกับพระภิกษุอยู่ฉบับหนึ่ง คือ ประมวลระเบียบวิธีพิจารณาวิญญัติยอภิกษณ์ ออกตามความในมาตรา ๒๑, ๕๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ มาตรา ๓ ห้ามมิให้ภิกษุเป็น โจทก์ฟ้องอนุสัมบันต่อคณะวินัยธร และห้ามมิให้ฟ้องอุปสัมบันหรืออนุสัมบันในศาลหลวงฝ่ายอาณาจักร เว้นแต่ขออารักขาตามพระวินัย

๑.๕.๔ พระธรรมโกศาจารย์^{๑๔} (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้เขียนบทความเกี่ยวกับอภัยทาน กล่าวว่า “อภัยทาน” เป็นทานที่ให้ได้โดยไม่ต้องสูญเสียเงินทอง หรืออะไรทั้งสิ้น และเมื่อให้แล้วกลับได้รับสิ่งมีค่าอย่างมหาศาลนั่นก็คือ ความสบายใจที่ไม่มีเวรภัยกับใครๆ ความสุขใจที่ได้ให้อภัยแก่เขาโดยที่เขาไม่รู้ตัวว่าเราให้อภัยแก่เขาแล้ว คนให้สุขใจ คนรับก็สุขใจขึ้นทันที ความภาคภูมิใจที่เอาชนะจิตใจต่ำทรามของตนได้ ความเป็นผู้มีใจสูงที่ยอมให้ได้ในสิ่งที่ปฤชชนทั่วไปไม่ยอมให้กัน “อภัยทาน” จึงเป็นการให้ที่ผู้ให้และผู้รับหรือผู้ขอมีความประทับใจที่สุด ให้อภัยแก่กัน เรียกว่า อภัยทาน ซึ่งหมายถึง การชำระความโกรธในจิตใจด้วยการให้อภัยคนอื่น

๑.๕.๕ พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่พุทธทาสภิกขุ)^{๑๕} ได้แยกประเภทให้เห็นชัดว่า อภัยทานนี้อย่างน้อยก็มีอยู่ ๓ อย่าง อภัยทานอย่างแรก คือ การให้อภัยโทษ ให้ขมาโทษ อย่างที่สอง

^{๑๓} ประทีป อ่าววิจิตรกุล, “อำนาจฟ้องคดีของพระภิกษุ”, *จุลพาฬ*, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม – เมษายน ๒๕๓๗) : ๑๑๗ – ๑๒๔.

^{๑๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), อ้างใน *อภัยทาน : การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ของมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.) : ๑๗๓-๑๗๔.

^{๑๕} พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่พุทธทาสภิกขุ), อ้างใน *อภัยทาน : การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ของมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.) : ๓๖.

เราไม่เบียดเบียน ไม่ประทุษร้ายใคร นั่นแหละคือให้อภัยทานเหมือนกัน อย่างที่สาม แผ่เมตตาจิตอยู่เป็นปกติ ทุกวัน ทุกคืน ทุกลมหายใจเข้าออก นี่ก็คืออภัยทาน

๑.๕.๖ พระธรรมนิเทศ (พระพยอมกัลยาโณ)^{๑๖} ได้เขียนบทความเกี่ยวกับอภัยทาน การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ของมนุษย์ว่า “....คนเราถ้ารู้จักยอมให้อภัยกันชีวิตจะสดชื่นแจ่มใสอารมณ์จะดีขึ้น ตอนเช้า ตอนเพลถึงตอนเย็น ตอนค่ำ ก็เป็นสุขสำราญใจ.....”

๑.๕.๗ พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่อจัญญ์ ฐิตธัมโม)^{๑๗} ได้เขียนบทความเกี่ยวกับอภัยทาน ว่า “.....การสร้างอภัยทานสร้างจิตใจรู้จักให้อภัยไม่ถือโทษโกรธเคืองผู้อื่นได้นั้น ถ้าได้อาศัยเจริญกรรมฐานก็จะช่วยได้มาก ทาน สีล ภาวนา นี้ครบ....”

๑.๕.๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๑๘} ได้เขียนบทความเกี่ยวกับอภัยทาน เรื่องของอภัยทาน ที่แท้ก็คือเรื่องของเมตตาและกรุณา การที่เราให้อภัยแก่ผู้อื่น ก็คือการที่เรามีเมตตา กรุณาต่อเขานั่นเอง แต่เรื่องของอภัยทาน เรื่องการไม่จองเวรเหล่านี้ มีข้อที่ควรทำความเข้าใจให้ถูกต้องเหมือนกัน เวรระงับด้วยการไม่จองเวร นั้นจริงแท้ แต่ต้องศึกษาว่า ทำอย่างไรจึงจะไม่ต้องจองเวร พระพุทธศาสนานี้ คนที่ศึกษารู้กันดีว่า เป็นหลักการที่สอนให้เว้นการเบียดเบียนกันโดยสิ้นเชิง ถึงขั้นที่ว่า ไม่มีการจงใจฆ่าที่ไม่บาปจนไม่มีข้อที่จะนำไปใช้อ้างในการรุกรานทำร้ายกัน

ชาวพุทธชอบยกคำพระมาอ้างว่า เวรไม่ระงับด้วยการจองเวรหรือเวรระงับด้วยการไม่จองเวร แต่มักหยุดแค่นั้น ไม่ศึกษาต่อไปว่าท่านสอนว่าเราจะต้องพัฒนาปัญญาความสามารถอย่างไรและเท่าไรคนร้ายจึงไม่ก่อเวรที่จะทำร้ายเราและทำลายโลกให้ย่อยยับ และเราจึงจะสามารถทำให้คนร้ายยอมและเกิดมีสันติสุขได้ โดยที่เราไม่ต้องจองเวร

^{๑๖} พระธรรมนิเทศ (พระพยอมกัลยาโณ), อ้างใน อภัยทาน : การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม,ม.ป.ป.) : หน้า ๑๕๑ - ๑๖๘.

^{๑๗} พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่อจัญญ์ ฐิตธัมโม), อ้างใน อภัยทาน : การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๕๑ - ๕๘.

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต),อ้างใน อภัยทาน : การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๖๘ - ๗๘.

๑.๕.๕ พระพรหมมงคลจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทิกขุ)^{๑๙} ได้แสดงธรรมเกี่ยวกับ อภัยทาน กล่าวว่าชีวิตไม่ได้มีอะไรซับซ้อนซ่อนเงื่อนจนเข้าใจไม่ได้ ชีวิตเป็นเรื่องการศึกษา ถ้ารักชีวิตคนให้ดี เราจะรู้ค่าชีวิตของคนในโลกที่อยู่รวมกันได้ เพราะคนเรารู้จักรักกันให้อภัยกัน ไม่ถือโทษโกรธเคือง เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันเพราะเหตุที่ล่วงล้ำก้ำเกิน โดยเจตนาบ้าง โดยประมาทบ้าง โดยโง่เขลาบ้าง ในทางพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าสอนให้เราถือว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น คือคิดว่า ขอให้สัตว์ทั้งหลาย มีความสุขความเจริญดเว้นจากการคิดเบียดเบียนริษยา กัน พยาบาทอาฆาตจองเวรกัน ไม่มีอารมณ์เกลียด ไม่มีอารมณ์ชังต่อสิ่งใดๆ ไม่ว่าคนนั้นจะเป็นคนดีหรือว่าจะเป็นคนเสีย ถ้าเป็นคนดีก็ดีใจกับเขา ถ้าเป็นคนเสียก็เสียใจกับเขา แล้วเราตั้งใจไว้ว่า ขอให้เขาเสียเถิด ขออย่าได้เป็นเช่นนั้นเลย ขอให้พ้นจากความชั่วใน ชีวิตประจำวันกันเสียเถิด เราอย่าได้โกรธเขา เราอย่าไปเกลียดเขา

๑.๕.๑๐ พระราชพรหมยานเถร (หลวงพ่อดำ)^{๒๐} ได้แสดงธรรมเกี่ยวกับอภัยทาน ธรรมเทศนาท่านกล่าวว่า อภัยทานนี้เป็นการให้ทาน ที่ไม่ต้องลงทุนด้วยวัตถุแล้วก็เป็นทานสูงสุด พระพุทธเจ้าตรัสว่าใครเป็นผู้มีอภัยทานประจำใจคนนั้นเป็นผู้เข้าถึง ปรมัตถบารมีแล้ว คำว่า ปรมัตถบารมีนี้เป็นบารมีสูงสุดเป็นบารมีที่จะทำให้เข้าถึงซึ่งพระนิพพาน คำว่า อภัยทาน ก็ได้แก่ การให้อภัยซึ่งกันและกัน หมายความว่า คนใดก็ตามเขาทำให้ขุนเคืองทำให้เราไม่พอใจด้วยกรณีใด ๆ ก็ตามถ้าหากเราคิดพิจารณา เช่นฆ่า จงล้างจงผลาญ ถ้าเขาคำเรา เราคิดว่าโอกาสสักวันหนึ่งข้างหน้าเราจะคำตอบเขาลงโทษเรา เราจะลงโทษเขาตอบ เขาตีเรา เราคิดว่าเราจะตีตอบ แต่โอกาสมันยังไม่มีคิดเอาไว้ในใจว่าเราจะทำอันตรายตอบอย่างนี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นอาฆาต คือ พยาบาท เป็นไฟเผาผลาญดวงจิตเพราะคนที่เราคิดจะฆ่าก็ดี คิดจะประทุษร้ายก็ดีนี้ เขายังไม่ทันรู้ตัว เขามีความสุข เราคนที่คิดจะทำ เรานั้นแหละหากแต่แรกหาความสุขไม่ได้

^{๑๙} พระพรหมมงคลจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทิกขุ), อ้างใน อภัยทาน : การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๓๓ - ๓๗.

^{๒๐} พระราชพรหมยานเถร (หลวงพ่อดำ), อ้างใน อภัยทาน : การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๘๓ - ๘๕.

๑.๕.๑๑ พระราชสังวรญาณ (หลวงพ่อดุสิต ฐานิโย)^{๒๑} ได้แสดงธรรมเกี่ยวกับอภัยทาน กล่าวว่า “ยิ่งสร้างเวรสร้างภัย ผลร้ายก็จะติดตามชีวิต คอยนำความนิบหนายมาให้ไม่ขาดสาย ปุณฺณ ส่วนใหญ่ไม่รู้จักคิดตัดกรรมตัดเวร ชอบแต่สร้างกรรม สร้างเวรสนองกิเลส เพียงเพื่อความสะใจ เพียงเพื่ออยากเห็นคนอื่นพินาศแต่หารู้ไม่ว่าตนได้พอกพูนกิเลสวิบากอกุศลกรรม ซึ่งจะนำความนิบหนายวาวอดมาสู่ตนเช่นเดียวกัน” คนเราทุกคนมีกาย วาจา และใจ เป็นสมบัติดั้งเดิมที่เราได้มา เพราะกิเลส ตัณหา อุปาทานและกรรม และเชื่อว่า ทำกรรมดีได้ดี ทำกรรมชั่วได้ชั่ว เราจึงมาสนใจแต่กรรมดี กฎของสังสารวัฏ อาศัยอวิชชา ความไม่รู้จริง เป็นเหตุให้ทำกรรมเมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้รับผลของกรรม เมื่อรับผลของกรรมแล้วก็ต้องเวียนว่ายตายเกิด เกิดมาแล้วก็มาอาศัยอวิชชา ความไม่รู้จริงเช่นเดิม นั่นแล เป็นเหตุให้ทำกรรม อภัยทานคือการให้อภัย หมายถึงการยกโทษ ไม่ถือโทษกับผู้ที่สร้างความปวดร้าวใจ สร้างความเสียหายให้แก่เรา

๑.๕.๑๒ พระศรีญาณโสภณ (สุวิทย์ ปียวิฑูโร)^{๒๒} ได้กล่าวไว้ดังนี้ การผูกอาฆาต พยาบาท จองเวร ให้ผลข้ามภพข้ามชาติ ถ้าเราเปรียบภพชาติเหมือนคืนวัน การนอนหลับเหมือน การตาย การตื่นนอนเหมือนการเกิด ภพชาติก็ใกล้ตัวเราเข้ามา การผูกอาฆาตพยาบาทเหมือนการเข้านอนโดยไม่ได้อาบน้ำชำระร่างกาย หลับก็ไม่เป็นสุข ตื่นขึ้นมาก็ไม่สดชื่น การให้อภัย จะทำให้เราสามารถยุติปัญหาต่างๆ ได้ เหมือนคนล้างแก้วนํ้าสะอาด ทำให้เหมาะสมที่จะรองรับนํ้าบริสุทธิ์ที่เทลงไปในใหม่ เหมือนการโยนของที่เราไม่ชอบทิ้งเสียโดยไม่ต้องเสียดาย การให้อภัย คือ การแสดงกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษย์ อภัยทานนั้นเวลาจะให้ไม่ต้องไปขอใคร ไม่เหมือนใครมาขอเงิน เราเราต้องควักกระเป๋าให้ แต่ให้อภัยเราไม่ต้องหาจากไหน และไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการสูญเสีย ขอให้เรากุณฺมิจเกิด เมื่อมีใครมาขอโทษ เมื่อมีใครให้อภัยเรา หรือเมื่อสำนึกได้ว่า เราได้ทำอะไรผิดพลาดไปก็ขอโทษกัน การขอโทษหรือการให้อภัย มิใช่การเสียหน้าหรือเสียรู้ มิใช่การได้เปรียบเสียเปรียบแต่อย่างใดหากแต่เป็นการชำระใจให้สะอาด เหมือนภาชนะสกปรกที่ชำระล้างให้สะอาด^{๒๓}

^{๒๑} พระราชสังวรญาณ (หลวงพ่อดุสิต ฐานิโย), อ้างใน อภัยทาน: การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๑๐๑ – ๑๓๘.

^{๒๒} พระศรีญาณโสภณ (สุวิทย์ ปียวิฑูโร), อ้างใน อภัยทาน : การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๓๓ – ๓๗.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๕-๑๘๖.

๑.๕.๑๓ พระอาจารย์จันทา ถาวโร^{๒๔} สรุปพระวินัย ๒๒๗ คือ ข้องคเว้น เรียกว่า คีลของ พระ ๒๒๗ ลิกขาบท ได้แก่ ปาราชิก ๔ ,สังฆาติเสส ๑๓ , อนิยต ๒ , นิสัคคียปาจิตติย ๓๐ , ปาจิตติย ๙๒ , ปาฏิเทศนียะ ๔ , เสดยวัตร ๗๕ , อธิกรณสมณะ ๗ รวมแล้วเป็น ๒๒๗ ลิกขาบทนี้ เป็นข้อห้าม ข้องคเว้น เวมณิ

๑.๕.๑๔ สุรพท ทวีศักดิ์^{๒๕} ให้ความหมายของ “การให้อภัย” ว่าการให้อภัยเป็นการ แสดงออกในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย คือผู้ให้อภัยกับผู้รับการให้อภัย การให้อภัยใช้กับ เรื่องของบุคคล เฉพาะมนุษย์เท่านั้น ในโลกแห่งประสบการณ์ปกติที่มนุษย์เป็นสัตว์ทางจริยธรรม ซึ่งสามารถเข้าใจและรับผิดชอบการกระทำของตนเองได้ คือเราจะเรียกร่องการให้อภัยจากบุคคล ปกติที่มีวุฒิภาวะรู้จักผิดชอบชั่วดีแล้วเท่านั้น เราจะไม่เรียกร่องการให้อภัยจากเด็ก ๆ ที่ยังไม่สามารถ รู้เรื่องผิดชอบชั่วดี คนวิกลจริตและสัตว์เดรัจฉานที่แสดงพฤติกรรมตามสัญชาตญาณ

๑.๕.๑๕ อุดลย์ นุแปงดา^{๒๖} วิจัยการดำเนินการทางวินัยกับพระสงฆ์ที่กระทำผิดวินัย : พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ พบว่าในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์พระมหากษัตริย์ทรงใช้ พระราชอำนาจในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ปัจจุบันการสอบสวนและลงโทษพระสงฆ์กระทำ ความผิดวินัย เป็นไปตามกฎเถรสมาคมฉบับที่ ๑๑ (๒๕๒๑) ข้อขัดแย้งตามพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ พบว่า กฎหมายคณะสงฆ์มีข้อบกพร่อง กล่าวคือ บทลงโทษแคบเกินไปและอัตรา โทษน้อย กฎนิคหกรรมก็มีข้อบกพร่องเช่นกันเพราะเหตุว่ากระบวนการของกฎนิคหกรรมมีความ ซับซ้อนไม่เหมาะสมต่อพระภิกษุที่เป็นองค์คณะพิจารณา ประกอบกับคณะสงฆ์ขาดองค์กร สนับสนุนการใช้กฎนิคหกรรมที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้แล้ว การที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหา พระสงฆ์กระทำผิดวินัยจึงควรอาศัยแนวทางดังต่อไปนี้ ๑) แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ในส่วนของกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ ว่าด้วย การลงนิคหกรรมโดยกำหนดให้การ ดำเนินการตามพระธรรมวินัยอยู่ในรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ๒) แก้ไขเพิ่มเติม

^{๒๔} พระอาจารย์จันทา ถาวโร, พระวินัย๒๒๗ : เทศน์ภาคปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สำนักเลขาริการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๓๘), หน้า ๓๖๓.

^{๒๕} สุรพท ทวีศักดิ์, “อภัยวิถีตามทัศนะของพระพุทธศาสนา”, ว.พุทธศาสนศึกษา, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๐): ๒๓.

^{๒๖} อุดลย์ นุแปงดา, “การดำเนินการทางวินัยกับพระสงฆ์ที่กระทำผิดวินัย : พระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕”, ว.มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๒): ๒๘๗ – ๒๙๒.

บทลงโทษในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๓๕) ให้มีโทษที่กว้างขึ้นและบัญญัติอัตราโทษให้หนักขึ้น ๓) จัดให้มีคณะกรรมการตลอดจนองค์กรให้มีประสิทธิภาพเพื่อทำหน้าที่สอบสวนและเสนอความคิดเห็นต่อมหาเถรสมาคมในการวินิจฉัยและลงโทษพระภิกษุสงฆ์ที่กระทำความผิดวินัย

จากการทบทวนเอกสารสรุปได้ว่า อภัยทาน มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกว่า เป็นมหายาน มีความหมายว่า การให้ความไม่มียกย การพัฒนาอภัยทานเริ่มที่สัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ อภัยทานเป็นพุทธสันติวิธี ที่ใช้นำมาเป็นรูปแบบสำหรับการจัดการปัญหาความขัดแย้ง อภัยทานทางใจ นับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาให้มีความอดทน มีความเมตตา ไม่อาฆาตพยาบาทโกรธแค้น อภัยทานนี้อย่างน้อยก็มีอยู่ ๓ อย่าง อภัยทานอย่างแรก คือ การให้อภัยโทษ ให้ขมาโทษ อย่างที่สอง เราไม่เบียดเบียน ไม่ประทุษร้ายใครคือให้อภัยทานเหมือนกัน อย่างที่สาม แผ่เมตตาจิตอยู่เป็นปกติ ทุกวัน ทุกคืน ทุกลมหายใจเข้าออก นี่ก็คืออภัยทาน อภัยทานนี้เป็นการให้ทาน ที่ไม่ต้องลงทุนด้วยวัตถุแล้วก็เป็นทานสูงสุด พระพุทธเจ้าตรัสว่าใครเป็นผู้มีอภัยทานประจำใจคนนั้นเป็นผู้เข้าถึง ปรมาตมบาร์มีแล้ว คำว่า ปรมาตมบาร์มีนี้เป็นบาร์มีสูงสุดเป็นบาร์มีที่จะทำให้เข้าถึงซึ่งพระนิพพาน การสร้างอภัยทานสร้างจิตรู้จักให้อภัยไม่ถือโทษโกรธเคืองผู้อื่น ได้นั้น ถ้าได้อาศัยเจริญกรรมฐานก็จะช่วยได้มาก ทาน ศีล ภาวนา อภัยทานที่แท้ก็คือเรื่องของเมตตาและกรุณา การที่เราให้อภัยแก่ผู้อื่น ก็คือการที่เรามีเมตตากรุณาต่อเขานั่นเอง

พระวินัย ๒๒๗ ข้อ เป็นบทบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นครรลองในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ให้มีการสำรวมระวัง กาย วาจา และใจ ในฐานะความเป็นผู้ทรงศีลน้อมนำให้ฆราวาสเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการประพฤติปฏิบัติธรรมของหมู่สงฆ์ อันเป็นผลให้รู้จักควบคุมตนเองให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติธรรมโดยง่าย อาบัติหรือโทษในพระวินัย แบ่งได้ ๓ ระดับ คือ อาบัติอย่างหนัก อาบัติอย่างกลางและอาบัติอย่างเบา หากภิกษุละเมิดแล้วต้องอาบัติอย่างหนักต้องขาดจากความเป็นภิกษุ ส่วนอาบัติอย่างอื่นสามารถระงับโทษได้ โดยภิกษุนั้นจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักเกณฑ์จึงจะพ้นโทษได้ การดำเนินการทางวินัยกับพระสงฆ์ ที่กระทำความผิดพระวินัย เรียกว่า อธิกรณสมถวิธีโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (primary sources) จากพระไตรปิฎก และ ข้อมูลทุติภูมิ (secondary sources) จากพระธรรมคัมภีร์ของอรรถกถาจารย์ และบทความต่างๆและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวกับการให้อภัยโทษ

ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวกับการให้อภัยโทษจากเอกสารในพระไตรปิฎก อรรถกถาในพระพุทธศาสนาและเอกสารบทความหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น บุญกิริยาวัตถุ ๓ ศีล ๕ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรมและมรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น

ขั้นที่ ๒ ศึกษาพระวินัยปิฎก

ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาพระวินัยและการพิจารณาโทษของพระสงฆ์จากเอกสารในพระไตรปิฎก อรรถกถาในพระพุทธศาสนาและเอกสารบทความ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ ๓ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ ๔ สรุปผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ ๕ เผยแพร่ผลการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบแนวคิดเกี่ยวกับอภัยโทษในพุทธศาสนา

๑.๗.๒ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมและพระวินัยกับการให้อภัยโทษ

๑.๗.๓ ได้หลักการและวิธีการอภัยโทษตามหลักธรรมและพระวินัยในคัมภีร์

พระพุทธศาสนา

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาความในหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้อภัยโทษในหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยความหมาย คุณค่า ความสำคัญ วิธีปฏิบัติและวิธีเผยแพร่จากพระไตรปิฎก อรรถกถา แนวคิดของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะ

ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์สรุปเป็นแนวทางความเข้าใจเพื่อการประยุกต์ใช้ต่อไป จะเห็นได้จาก
กรอบการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ ๑ แผนภูมิแสดงกรอบการดำเนินการวิจัย (Conceptual Framework)

